

Резюме

Бих искала да представя на уважаваната колегия моята монография, която е посветена на акомпаняторската професия като цяло и творческата дейност на професор Савка Шопова-Маркова като виден нейн представител.

Монографията е с обем 249 страници, от които 194 основен текст и 52 страници приложения и библиография, организирани по следния начин: Увод, Разговори със Савка Шопова-Маркова (Малко предистория; От първи акомпаняторски опити до постоянен партньор на Емил Камиларов; За основаването на дисциплината „Клавирен съпровод“ в Музикалната академия; Още малко за фамилната история; Детство във Варна; Камерна двойка с Гинка Гичкова; Специализация във Виена и акомпанятор на Лятната академия в Залцбург; Професията на акомпанятора; Преживелици от конкурси и турнета), Един живот, посветен на акомпаняторското изкуство; Биография на Савка Шопова-Маркова; Заключение и Приложения (№1- Концертна дейност; №2 – Турнета; №3 – Звукозаписна дейност; №4 – Публикации; №5 – Студенти; №6 – Награди). В библиографията са упоменати 27 публикувани източника и 23 интернет сайта.

Да си акомпанятор не е просто професия, това е призвание и специфично влечение към ансамбловото музициране. Всеки от нас – пианистите започва да свири още като дете, много години наред ходи на уроци, упражнява гами, технически екзерсиси, безброй етюди, сонатини и пиеси. В един определен момент от музикалното развитие на пианистите обаче се случва така, че се удава случай да музицира заедно с някой друг. Това е, защото на пианото може да бъде изсвирено почти всичко – оркестровата партия на солов концерт, клавирната партия на песен или соната, акомпанимента на хорова творба, оркестровия съпровод на оперна ария или ансамбъл. При такъв случай на някои от пианистите прави впечатление, че се получава нещо много интересно

– собствената музика се слива с музиката на колегата, получава се като че ли едно ново енергийно завихряне, което има друга сила на излъчване и послание. Приблизително така си представям момента, в който един пианист забелязва, че ансамбловата музика е неговата музика, че това е неговият жанр, картината, която може да нарисува най-добре с палитрата си. Това е моментът, в който той разбира, че това е неговата кауза.

В музикалната терминология битуват две понятия, с които се назовава дейността на пианист, който свири заедно с някого – корепетитор и акомпаниятор. „Корепетитор“ е понятие, което се свързва по-скоро с изучаване, асистирание, по сполучливия израз на Крис Фоли¹ – „работа по-скоро „за“ някого, отколкото „с“ някого“. „Акомпаниятор“ е терминът, който съдържа повече елемент на обединение, заедност, равнопоставеност, работа в екип. Това обаче не означава, че едното е по-нисша степен на професионализъм, а второто – някакво по-високо стъпало, към което принадлежат по-отбраните. Според мен, това са две разновидности на едно и също занимание, всяко от които има свое специфично приложение. Корепетиторът действително е пианистът, който в оперния театър отговаря за това, солистите да овладеят партиите си така, че да могат без проблем да се впишат в общия ансамбъл. Той репетира, поправя грешките, повтаря безброй пъти заедно с тях цялата партия. В музикалните училища и академии корепетиторът е преподавател, с когото младите музиканти изучават творбите, които изучават. Там той също поправя ритмични, интонационни, динамични или стилистични грешки. В балетната и хоровата зала с корепетитора се репетира (оттам и произходът на думата, от латински – *con* (със), *repetitio* (репетирам), т.е. с когото репетирам). Когато обаче пианистът е

¹ Крис Фоли – американски пианист-аккомпаниятор, блогър: <http://collaborativepiano.blogspot.bg/2005/11/what-is-collaborative-piano.html#.VexQltLtmko>

НА сцената – концертна, конкурсна или изпитна, ЗАЕДНО със солиста – инструменталист или вокалист, тогава това вече не е репетиране, това е сценично изпълнение, ансамблов музичиране, а пианистът е акомпанияторът в този ансамбъл. Какъвто и термин да изберем обаче, решаващо би трябвало да бъде високото ниво на пианизъм, разбирано като владееене на инструмента, и професионализъм изобщо, в широкия смисъл на това понятие.

Пример на такъв висок професионализъм за мен винаги е била професор д-р Савка Шопова-Маркова. За нея акомпанияторското изкуство е кауза, на която е посветила целия си живот. Когато станах нейна студентка по клавирен съпровод в Музикалната академия преди 35 години, тогава Българска държавна консерватория, аз още не знаех това. Тогава не предполагах, че и аз ще избира акомпанияторството за своя професия. Савка Шопова-Маркова е ангажиран и магнетичен преподавател, който умее да увлича и мотивира студентите си. Тя споделя, раздава безрезервно всичко, на което е способна. Нашият випуск беше този, с който тя осъществи два големи проекта – изпълнението на вокалните цикли „Зимен път“ на Шуберт и „Хубавата Магелоне“ на Брамс. Циклите бяха изпълнени в София и няколко града в провинцията. За повечето от нас това беше първото турне като пианисти-аккомпаниятори. Може би това беше ключовото събитие в студентските години за много от нас, които по-късно избрахме да станем също акомпаниятори, следвайки примера на нашата преподавателка.

Паралелно с преподавателската дейност в Академията, в тези години името на Савка Шопова-Маркова постоянно присъстваше на концерните афиши. Всички ние – нейните студенти, разбира се, следяхме отблизо изявите ѝ. Много често някой от нас имаше дори честта да ѝ обръща страниците – много вълнуващо преживяване за един „прохождащ“ акомпаниятор, защото това е възможност да се наблюдава случващото се на сцената като през

увеличително стъкло. Понякога това бяха солисти от чужбина, с които преди концерта имаше възможност за една или две репетиции. Тогава ни стана ясно, какво огромно предизвикателство е за акомпаниятора бързото адаптиране към непознатия солист и репертоар. Възхищавахме се от невероятната работоспособност и настойчивост, с която Савка Шопова-Маркова беше способна да репетира, за да задоволи вътрешната си необходимост от съвършенство.

По време на годините, в които бях нейна студентка, Савка Шопова ми даде идеята да участвам в Лятната академия на Моцартеума в Залцбург, където тя от години беше постоянен сътрудник-акомпаниятор. Така попаднах в Меката на акомпанимента – майсторския клас на Ерик Верба, който по това време беше акомпаниятор на всички големи певчески имена от световната сцена. Именно при Ерик Верба и Франц Холечек, Савка Шопова завършва специализацията си по акомпанимент във Виена. В Залцбург имах възможността от непосредствена близост да съпреживея натовареното ежедневие на Савка Шопова като акомпаниятор на майсторските класове по цигулка. Да присъствам на репетиции, на концерти, да използвам пролуките в графика, за да свиря на рояла в кабинета ѝ. Това, което се е запечатало в паметта ми, е впечатлението за абсолютен професионализъм и безрезервна отдаденост в търсенето на възможно по-точното изпълнение на всеки детайл.

Савка Шопова е от преподавателите, с които порасналите ученици не се разделят и когато са поели по собствения си професионален път, и продължават да поддържат интензивен контакт с нея. Понякога това е, за да поискат съвет или помощ, друг път – да обсъдят някаква идея, да разкажат как е минал последният концерт или класова музикална среща. Така с годините около нея се оформя един кръг на съмишленици, приятели, колеги, по един или друг начин свързани с акомпанияторската професия. Преди повече от десет

години (2003) тя институционализира това мини-общество на съидейници и последователи със създаването на Сдружение „Акомпанятори“ към Съюза на българските музикални и танцови дейци и логично е избрана за негов председател. Основната цел на сдружението е да се полагат усилия за подобряването на професионалния статус на акомпанятора и изграждането на достоен за отговорния му труд имидж. Факт е, че акомпаняторската професия е областта, в която има най-големи възможности за реализация на завършващите висше музикално образование пианисти.

Имах късмета години наред да бъда близо до Савка Шопова. Винаги ме е възхищавала с по немски стегнатата си организираност, с изключителната си работоспособност, с целеустремеността си, с невероятната сила на духа, с която преодолява ударите на съдбата. Никога не се оплаква, винаги намира време да изслушва, след което да даде балансиран отговор – без никакви емоционални залитания. Тя е интересен събеседник, който по всяко време може да извади любопитни случки от обемистия вече багаж на житейския си опит.

Историята на нейния житейски и професионален път е толкова многопластова и интригуваща, че ми се струва наложително тя да бъде запазена за поколенията, идващи след нас. Тази история, разказана от самата нея, може да е субективна, емоционално оцветена и дори пристрастна. Но тя представлява част от пъзела, който се подрежда от направеното от всички участници в музикалния живот на България – изпълнители, диригенти, композитори, музиковеди, и като такава, достоверното ѝ предаване ще допринесе за изясняване на редица детайли, които така получат още една гледна точка. Това от своя страна би спомогнало за получаване на по-достоверна картина за нещата, които са се случили назад във времето.

Творческият път на Савка Шопова се развива така, че я изправя пред предизвикателството да застане в началото на нещо ново, да тръгне по една неутъпкана дотогава пътека – професионалното обучение по акомпанимент в България. За такава крачка са необходими много енергия и воля, вътрешна убеденост в необходимостта от действие, решимост за преодоляване на всички трудности и увереност в правилността на посоката. Всичко това намира рядко срещано хармонично съчетание в личностното и творческо развитие на Савка Шопова и дава пример за това, как се отстояват и осъществяват идеи – нещо, което е важно във всяка една област на човешкото познание.

Нейното неуморно застъпничество и пропагандиране на акомпанияторската професия в България е сравнимо с най-високите постижения в глобален контекст. Савка Шопова е търсен акомпаниятор и камерен изпълнител, който с качеството на всяка една изява защитава достойно трудното изкуство на ансамбловото свирене. И тя настойчиво при всеки повод разяснява, просвещава и убеждава колко важно е за младите пианисти, да бъдат подходящо обучавани и въвеждани в тази специфична област на клавирното изкуство, и колко невярно е често разпространеното мнение, дори сред професионални музиканти, че „който може да свири добре на пиано, може и да акомпанира“.

Дългата и успешна кариера на Савка Шопова е може би най-добрата реклама на акомпанияторската професия и вдъхновяващ пример за всеки пианист, който се чувства привлечен от магията на ансамбловото музициране. Затова запознанството с нейната история, разказана от първо лице, позволява директно надникване в изграждането на творческата философия, която прави възможно постигането на толкова амбициозни цели, както и дава представа за невероятната концентрация на енергия, необходима за осъществяването им. Професионалният път на пианиста-акомпаниятор не е осеян с рози, необходима

е много силна воля за преодоляване на трудностите, но усилията са възнаградени с безкрайно много интересни творчески срещи и предизвикателства, с необятно широк хоризонт на музикалните интереси и изживявания.

Представените в приложението справки за наистина впечатляващата концертна и звукозаписна дейност по години, публикациите, студентите и наградите на Савка Шопова добавят информация, която допълва общата картина на нейното творческо развитие и дава представа за обема и значимостта на постиженията ѝ в различни области на професионалния и обществен път. В тези списъци присъстват известни имена от културно-музикалната сцена на България, както от предишни поколения, така и на наши съвременници. Творческото и житейско дълголетие на Савка Шопова я прави свидетел и активен участник в повече от шест десетилетия музикална история, а в класа ѝ по клавирен съпровод са преминали обучение няколко поколения пианисти.

Сигурно е прекрасно чувството, което обзема човек, когато поглеждайки назад, вижда ярка следа след себе си и множество последователи, съмишленици и приятели, които продължават да се вълнуват от същата идея и да работят за по-нататъшното ѝ развитие и осъществяване. В това отношение Савка Шопова е действително щастлив човек, тъй като широкият кръг от бивши студенти и сегашни колеги, които гравитират около нея е константно голям, в него постоянно тече обмен на информация, впечатления и идеи.

Вярвам, че това е правилният начин дискусията около професията на акомпаниятора да бъде успешно продължавана и поддържана, в интерес на общото развитие на музикантското ни битие към по-добро.